

Przegląd wydawnictw i recenzje

Bogdan Mróz
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Magdalena Sobocińska, *Uwarunkowania i perspektywy rozwoju orientacji rynkowej w podmiotach sfery kultury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Seria: Monografie i Opracowania nr 259, Wrocław 2015, ss. 387

Przejście od gospodarki centralnie planowanej do rynkowego ładu gospodarczego było traumatycznym doświadczeniem dla wielu podmiotów gospodarczych, które musiały nauczyć się funkcjonowania w nowej rzeczywistości społeczno-gospodarczej. Dla przedsiębiorstw i organizacji funkcjonujących w sferze kultury zderzenie z realiami gospodarki wolnorynkowej było szczególnie bolesne. Przyzwyczajone do funkcjonowania w warunkach braku konkurencji, korzystania z państwowych dotacji oraz finansowego i organizacyjnego wsparcia wyspecjalizowanych agend państwowych okazywały się bezbronne i nieporadne w zdobywaniu środków finansowych pozwalających finansować ich działalność. Rozwój orientacji rynkowej w podmiotach sfery kultury, stosowanie zasad nowoczesnego zarządzania oraz wykorzystanie technik marketingu i *public relations* w ich działalności stały się pilną koniecznością oraz warunkiem *sine qua non* przetrwania na coraz bardziej konkurencyjnym rynku produktów oraz wytworów kultury.

W tym kontekście problem podjęty przez Magdalenę Sobocińską w monografii pt. *Uwarunkowania i perspektywy rozwoju orientacji rynkowej w podmiotach sfery kultury* uważam za niezwykle ważny i aktualny, zarówno w wymiarze teoriopoznawczym, jak i pragmatycznym, aplikacyjnym. Rozpoznanie empiryczne, wzbogacone wszechstronną analizą literatury przedmiotu pozwoliło bowiem nie tylko rozszerzyć i pogłębić wiedzę dotyczącą funkcjonowania podmiotów sfery kultury w warunkach gospodarki rynkowej, ale również dostarczyć wniosków i rekomendacji o charakterze praktycznym, pozwalających

usprawnić działalność tych podmiotów i lepiej dostosować ją do warunków gospodarki wolnorynkowej.

Recenzowane opracowanie wraz z załącznikami i bibliografią liczy 367 stron. Prowadzone w nim rozważania i analizy są uzupełnione 34 tabelami oraz 35 rysunkami i 13 zdjęciami, które mają ułatwić lekturę, w przejrzysty sposób eksponując najważniejsze zależności pomiędzy omawianymi kategoriami, zjawiskami, procesami i zagadnieniami. Bibliografia jest imponująca: liczy 360 dobrze dobranych i aktualnych pozycji literatury

polskiej i zagranicznej związanych z problematyką monografii.

Treść książki ujęto w sześciu rozdziałach, z których pierwsze trzy (*Sfera kultury i jej znaczenie w gospodarce*, *Orientacja rynkowa w perspektywie podmiotów sfery kultury*, *Endogeniczne i egzogeniczne czynniki rozwoju orientacji rynkowej w sferze kultury*) mają charakter teoretyczny. Pozostałe trzy rozdziały (*Stopień zorientowania rynkowego instytucji kultury w Polsce w świetle wyników badań empirycznych*, *Wdrażanie zasad marketingu w wybranych instytucjach kultury – studia przypadków*, *Kierunki rozwoju marketingu w sferze kultury w Polsce*) stanowią empiryczną część opracowania, w której Autorka prezentuje metodykę i wyniki badań własnych. Proporcje pracy (w tym relacje między częścią teoretyczną a empiryczną) są dobrze wyważone. Zawartość poszczególnych rozdziałów jest przemyślana i podporządkowana realizacji głównego celu pracy sformułowanego na str. 12, którym jest określenie uwarunkowań, możliwości i konsekwencji adaptacji w sferze kultury koncepcji marketingowych, stanowiących wyraz realizacji orientacji rynkowej przez podmioty sfery kultury. Należy w pełni zgodzić się ze stwierdzeniem Autorki, że „traktowanie kultury jako sacrum nie oznacza braku potrzeby wdrażania w tej sferze koncepcji marketingowych” (str. 11).

Głównego waloru recenzowanej publikacji upatruję w podjęciu interesującego problemu badawczego oraz przeprowadzeniu autorskich, oryginalnych badań empirycznych, poświęconych zagadnieniom stopnia zorientowania rynkowego instytucji kultury w Polsce oraz wdrażaniu zasad marketingu w wybranych instytucjach kultury, których wyniki zostały przedstawione i zanalizowane w sposób poprawny metodycznie. Program autorskich badań empirycznych został gruntownie przemyślany i obejmował badania ilościowe w postaci 451 wspomaganych komputerowo wywiadów telefonicznych (CATI), komplementarne badania jakościowe w formie pogłębionych wywiadów indywidualnych i zogniskowanych wywiadów grupowych oraz analizy przypadków trzech wybranych podmiotów sfery kultury (Teatr Syrena, Muzeum Powstania Warszawskiego, Kino Nowe Horyzonty). Takie zintegrowane podejście badawcze przesądza o wartości naukowej recenzowanej publikacji i sprawia, że może ona zostać uznana za dojrzałą monografię wnoszącą istotny wkład w rozwój wiedzy o funkcjonowaniu podmiotów sfery kultury w Polsce.

Na stronach 13-14 Magdalena Sobocińska formułuje główną hipotezę pracy, którą stanowi stwierdzenie, że „(...) w funkcjonowaniu sfery kultury w Polsce obserwowane są przejawy wdrażania zasad marketingowych świadczące o ich rynkowym zorientowaniu, choć występują w tym zakresie uwarunkowane wielowymiarowo zróżnicowania, którym towarzyszy tendencja do zwiększania zakresu zastosowań marketingu w zarzą-

dzianiu podmiotami kształtującymi ofertę kulturalną”. Hipoteza główna jest sformułowana w sposób wyważony, ostrożny i znajduje potwierdzenie w wynikach przeprowadzonych badań empirycznych. Autorka formułuje również dziewięć hipotez szczegółowych (str. 14), które próbowała zweryfikować w rozprawie. Wydaje się, że bez uszczerbku dla jakości poziomu naukowego publikacji można było ograniczyć liczbę hipotez szczegółowych tym bardziej, że niektóre z nich zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny i zbyt mało wyrazisty (na przykład hipoteza trzecia, ósma i dziewiąta). Przepuszczalnie liczba hipotez wynika z faktu, że Autorka starała się zdyskontować bardzo bogaty materiał empiryczny przy jednoczesnym zachowaniu spójności merytorycznej i kompozycyjnej z kwestionariuszem wspomaganego komputerowo wywiadu telefonicznego oraz scenariuszami badań jakościowych (indywidualne wywiady pogłębione i zogniskowane wywiady grupowe).

Magdalena Sobocińska próbuje w swojej monografii przerzucić pomost między różnymi dyscyplinami naukowymi, co znajduje wyraz w rozdziale pierwszym (*Sfera kultury i jej znaczenie w gospodarce*), stanowiącym przedpole dla rozwinięcia wątków podejmowanych w pozostałych rozdziałach książki. Bardzo interesujące są rozważania dotyczące teorii procesu twórczego, mechanizmów odbioru kultury, relacji między wartością ekonomiczną a wartością artystyczną dóbr kultury, procesów kulturyzacji ekonomii i ekonomizacji kultury, a także funkcji instytucji kultury i klasy kreatywnej w procesach globalizacji. Mają one walor świeżości w stosunku do tradycyjnych ujęć problematyki ekonomicznych uwarunkowań funkcjonowania sfery kultury we współczesnych społeczeństwach, nacechowanych z jednej strony wąsko rozumianym menadżerskim pragmatyzmem, a z drugiej – artystowskim pięknoduchostwem.

Tok rozważań w recenzowanej rozprawie jest klarowny, argumentacja przekonująca, a formułowane sądy i opinie są bardzo dobrze udokumentowane, co znajduje odzwierciedlenie w przypisach bibliograficznych.

Do mocnych stron recenzowanego opracowania należą:

- starannie przygotowana podbudowa teoretyczna, naświetlenie szerokiego kontekstu omawianych zagadnień (co jest tym bardziej ważne, że lokują się one na pograniczu zainteresowań różnych dyscyplin naukowych, chociaż główny nurt rozważań dotyczy nauk o zarządzaniu);
- interdyscyplinarne podejście łączące elementy analizy ekonomicznej z nowoczesnym ujęciem marketingowym oraz teoriami dotyczącymi sfery kultury;
- rzetelna dokumentacja bibliograficzna, wykorzystanie różnorodnych źródeł i wyników badań;
- tabelaryczne zestawienia o walorach systematyzujących (por. np. tabela 2, str. 34-35; tabela 4, str. 46-47, tabela 10, str. 91-92, zawierająca własne przemyślenia Autorki i inne).

Magdalena Sobocińska podjęła w monografii bardzo ważny problem badawczy oraz wniosła istotny wkład do dorobku naukowego. Moim zdaniem, główne komponenty „intelektualnej wartości dodanej” recenzowanego opracowania są następujące:

- wzbogacenie wiedzy dotyczącej stosowania orientacji rynkowej w podmiotach sfery kultury w Polsce dzięki oryginalnym, samodzielnie zaprojektowanym i metodycznie

- poprawnym badaniom empirycznym. Autorka udowodniła, że umie zaplanować i zrealizować badania empiryczne pozwalające w twórczy sposób rozwiązać ważny problem naukowy;
- systematyzacja istniejącego dorobku naukowego. Magdalena Sobocińska bardzo rzetelnie, z benedyktyńską wręcz dokładnością, prowadzi swoją narrację, odwołując się do różnych teorii, ujęć i koncepcji funkcjonujących w naukach społecznych i w naukach o zarządzaniu;
 - solidna dokumentacja naukowa i bogata warstwa faktograficzna. Autorka zademonstrowała bardzo dobrą znajomość podejmowanych w rozprawie zagadnień i problemów, wspartą erudycją i przeglądem bogatej literatury przedmiotu (krajowej i zagranicznej). Monografia jest oparta na rzetelnej kwerendzie literatury i wynikach własnych badań empirycznych;
 - umiejętne wykorzystanie oraz twórcza adaptacja istniejących teorii, ujęć i koncepcji dla potrzeb własnego programu badawczego, co świadczy o dojrzałości intelektualnej oraz metodycznej Autorki oraz bardzo dobrym opanowaniu warsztatu naukowego.

Książka Magdaleny Sobocińskiej zawiera wiele inspirujących wątków oraz dostarcza bogatego materiału do przemyśleń nie tylko dla badaczy, ale również menadżerów i animatorów życia kulturalnego, wnosząc znaczący wkład w rozwój wiedzy dotyczącej funkcjonowania podmiotów sfery kultury w warunkach gospodarki rynkowej w Polsce.

Chciałbym podkreślić, że Autorka wykazała sprawność narracyjną; monografia została napisana dobrą polszczyzną i zredagowana bardzo starannie, z troską o zachowanie logiki wywodu naukowego i klarowności przekazu.

Oprócz treści ważna jest też czasami forma. Z punktu widzenia czytelnika dobrze jest, jeśli randze podejmowanej problematyki, interesującym wątkom merytorycznym towarzyszy atrakcyjna forma graficzna. Tak jest w przypadku omawianej publikacji. Książka Magdaleny Sobocińskiej ma wysmakowaną szatę graficzną, a skrzydlaty Pegaz na okładce autorstwa Daniela Horowitza znakomicie konweniuje z zawartością i głównym przesłaniem publikacji.

W moim przekonaniu recenzowana monografia ma charakter nowatorski i wnosi nowe wartości do dorobku nauk ekonomicznych w oryginalny sposób łącząc wiedzę ekonomiczną z nowoczesnymi koncepcjami marketingowymi oraz teorią i praktyką funkcjonowania podmiotów sfery kultury w Polsce w warunkach transformacji systemowej.

Z pełnym przekonaniem rekomenduję książkę autorstwa Magdaleny Sobocińskiej pt. *Uwarunkowania i perspektywy rozwoju orientacji rynkowej w podmiotach sfery kultury* czytelnikom zainteresowanym ekonomicznymi aspektami funkcjonowania kultury w warunkach polskiej gospodarki rynkowej. Warto zwrócić uwagę na fakt, że jest to publikacja kreująca intelektualną wartość dodaną na pograniczu różnych dyscyplin naukowych.